

Een instrumentenbord voor duurzame ontwikkeling

De crisissfeer rond de ozonpieken heeft het afgelopen zomer nog eens duidelijk gemaakt: de burger wil betrokken worden bij en voldoende informatie krijgen over deze problematiek, zodat hij het beleid en de gevolgen ervan kan evalueren. Maar de ozon-affaire heeft ook een ander pijnpunt blootgelegd, namelijk dat we in België nog steeds niet beschikken over een instrumentenbord waarmee we kunnen vaststellen hoever we staan op het vlak van duurzame ontwikkeling. Hoe kunnen we zo'n instrumentenbord met indicatoren opstellen en daar de bevolking bij betrekken? De FRDO heeft een onderzoek laten uitvoeren over deze problematiek, en dat leverde een aantal interessante denkpluizen op.

De FRDO heeft vorig jaar reeds een advies geformuleerd over de indicatoren voor duurzame ontwikkeling. De raad vond het echter nodig het thema verder uit te werken, omdat een instrumentenbord een absolute vereiste is voor de diagnose en de opvolging van duurzame ontwikkeling, én voor de communicatie en de sensibilisering erom heen. Daarom is het belangrijk dat de selectie van de indicatoren transparant en op basis van participatie plaatsvindt.

Om tot concrete voorstellen te komen in deze complexe materie, heeft de FRDO een studie besteld over de rol van participatie bij het opstellen van een indicatorenlijst duurzame ontwikkeling. Het Centrum voor Duurzame Ontwikkeling (CDO) van de Universiteit Gent en het Institut du Développement Durable (IDD) te Ottignies hebben deze studie samen uitgevoerd.

Welke indicatoren, welk toekomstbeeld, welke participatie?

Het eerste deel van de studie onderstreept dat de keuze van indicatoren niet neutraal is: een instrumentenbord duurzame ontwikkeling weerspiegelt een politieke visie over de prioriteiten,

de doelstellingen en de toekomstvisie van onze maatschappij. Daarom mag de selectie van indicatoren niet alleen het werk zijn van experts of van de administratie. Ook het politieke beleid, de burgers en de civiele maatschappij moeten ertoe kunnen bijdragen.

De participatie van de bevolking kan verschillende vormen aannemen. Welke benadering is de beste in de Belgische context? De studie onderzoekt verschillende participatieprocessen, waarbij deelnemers in meer of mindere mate betrokken zijn: louter informeren, een vraag om reactie, een georganiseerde raadpleging, een evaluatie van beslissingen of zelfs het effectief deelnemen aan

Beste lezer,
om praktische redenen hebben we de twee laatste FRDO-Info's van dit jaar, de nummers 17 en 18, gebundeld in een dubbelnummer. Vanaf het volgende nummer verschijnt deze nieuwsbrief ook in elektronische vorm. Graag zouden we van u horen of u die e-newsletter wil ontvangen, dan wel bij de 'papieren' versie blijft. Vergeet niet ons vóór 15 februari uw keuze mee te delen via mail of via de antwoordstrook op p.5.
Prettige eindejaarsfeesten en een duurzaam 2004!

het beslissingsproces. Nieuwe participatiemethodes komen aan bod, zoals het "burgerpanel" en publieksenquêtes die een bepaald beleid al dan niet valideren.

Daarnaast beschrijft de studie de ervaringen met het opstellen van een indicatorenlijst voor duurzame ontwikkeling in Finland, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Groot-Brittannië en Zwitserland. De interessantste aanpak lijkt die van Duitsland en Finland, omdat de strategie van duurzame ontwikkeling daar collectief opgevat is, met een overleg- en participatiedynamiek en een georganiseerde inbreng van de civiele maatschappij.

Een scenario voor België?

Voor ons land is er nog geen lijst van indicatoren voor duurzame ontwikkeling, maar op lokaal vlak lopen er wel reeds een aantal interessante projecten rond het participatief opstellen van een indicatorenlijst. Zo is er een duurzame-ontwikkelingsbarometer in Gent en Kortrijk, waaraan het CDO meewerkt.

De studie schetst verschillende scenario's om tot een "Belgische" lijst van indicatoren te komen. In een enge benadering gaat het om een lijst die tegemoet komt aan de internationale (Europese) verplichtingen op het vlak van indicatoren voor duurzame ontwikkeling. In een ruimere visie koppelt de overheid de selectie van indicatoren aan een sensibiliseringsactie rond duurzame ontwikkeling, en tracht ze de bevolking te betrekken bij en te mobiliseren voor dit proces.

Een andere vraag die in de studie aan bod komt, is die over het institutionele kader waarin het debat over de indicatoren plaatsvindt. Gaat het louter om een federale bevoegdheid, of zien we het ruimer - in de geest van duurzame ontwikkeling - en wordt het een "nationale" lijst?

Hoe dan ook richten we best eerst een stuurgroep op die verantwoordelijk is voor het project. Dan kunnen we bepa-

Indicatoren?

Welke indicatoren voor duurzame ontwikkeling bestaan er zoal? Als we naar de modellen van internationale organisaties als de VN, de OESO of de EG kijken, stellen we vast dat ze indicatoren bevatten voor de drie pijlers van duurzame ontwikkeling (het sociale, het economische en het milieu) en voor het institutionele luik. Vaak voorkomende items zijn:

- **Sociaal:** deel van de bevolking onder de armoedegrens, inkomensverschillen, werkloosheidsgraad, kindersterfte
- **Milieu:** uitstoot broeikasgassen, graad van de luchtverontreiniging in de steden, gebruik van pesticiden in de landbouw
- **Economisch:** bruto binnenlands product (BBP) per inwoner, openbare schuld, grondstoffen- en energieverbruik, niveau van afvalverwerking en recyclage
- **Institutioneel:** toegang tot internet, aandeel van onderzoek en ontwikkeling in het BBP

len wat de beste methode is om vanuit een toekomstvisie een instrumentenbord op te stellen voor duurzame ontwikkeling. De studie bekijkt verschillende benaderingen op dit vak, en besteedt veel aandacht aan de 'co-design' methode (ook bekend als 'participatieve opmaak' of 'co-élaboration' in het Frans).

De FRDO-werkgroep "wetenschappelijk onderzoek en duurzame ontwikkeling" bestudeert momenteel al die verschillende scenario's voor een indicatoren-

lijst. Op basis daarvan zal de raad een tweede advies uitbrengen over indicatoren, meer bepaald over het op een participatieve manier opstellen van een instrumentenbord duurzame ontwikkeling. Minister Van den Bossche liet reeds weten sterk geïnteresseerd te zijn in dit advies, en stuurde inmiddels aansluitend een adviesvraag: *welke indicatoren stellen lokale actoren in staat het "duurzaamheidsgehalte" van hun werking in kaart te brengen op een concrete, begrijpelijke en participatieve wijze?*

Billy Globe in een nieuw kleedje

Een ruim publiek informeren over en warm maken voor duurzame ontwikkeling, dat is het doel van Billy Globe. De educatieve website ging in mei 2001 van start, in het zog van de informatie en raadpleging over het eerste Federaal Plan duurzame ontwikkeling.

Billy heeft onlangs een nieuwe 'look' gekregen, om de burger nog nauwer bij duurzame ontwikkeling te betrekken. Er is meer aandacht voor de

"huis, tuin en keuken"-aspecten van duurzame ontwikkeling. Zo zijn er rubrieken bijgekomen als "In de kijker", met reportages over lokale acties, "Tip van de maand" en "Recept van de

maand". De rubriek "Het weer" bekijkt de barometer duurzame ontwikkeling, en "Mevrouw Irma" vertelt wat de toekomst zal brengen voor de landbouw, het klimaat, de energiebronnen ...

Een klassieker op Billy Globe blijft evenwel de achtergrondinformatie over duurzame ontwikkeling: definitie, woordenlijst, links, een dossier over Johannesburg, het Federale plan en het

Federale rapport. De twee journalisten die de teksten schrijven, brengen die soms

complexe materie in een heldere taal aan. De site is immers ook - en vooral - bestemd voor jongeren en hun leerkrachten. Daarom vindt u op Billy Globe naast 'droge' informatie over

duurzame ontwikkeling ook interviews, niet alleen met politici en wetenschappers maar ook met artiesten als Johan Verminnen of sportfiguren als Alain Courtois.

Om de twee maand brengt BG een speciaal dossier uit dat met duurzame ontwikkeling te maken heeft. Na landbouw, toerisme, mobiliteit, energie, consumenten ... is armoede nu het centrale thema: armoede (bestrijding) in België en in de wereld, de relatie met duurzame ontwikkeling, reportages over daklozen en asielzoekers, dit alles geïllustreerd met foto's gemaakt door kansarmen in Antwerpen.

Nieuw op Billy Globe is het forum, waar iedereen terecht kan met vragen of opmerkingen over duurzame ontwikkeling. De site wil immers interac-

>>

>>

tief zijn, en een brede waaier van opinies aan bod laten komen.

Billy Globe zal trouwens binnenkort ook één van de kanalen zijn voor de raadpleging van het publiek over het voorontwerp van het tweede Federaal plan voor duurzame ontwikkeling. De site zal de ontwerp tekst publiceren en

toelichten, voorbeelden aanhalen, én de burger de kans geven zich over dit nieuwe plan uit te spreken.

Billy Globe wordt gerealiseerd door twee organisaties, NMe-Link en Réseau Idée, onder begeleiding van een expertencomité. De site krijgt steun van de

minister van Leefmilieu, Consumentenzaken en Duurzame Ontwikkeling. Als u het zelf eens wil bekijken, Billy'adres is www.billy-globe.org. U raakt er ook langs de link op onze FRDO-homepage.

Internationale conferenties

In onze geglobaliseerde wereld hebben beslissingen op internationaal niveau steeds meer impact op het Belgische beleid. Zo hebben de voorbije jaren tal van wereldconferenties op het vlak van duurzame ontwikkeling tot een internationale regelgeving geleid, die richtinggevend is voor het nationale beleid.

Het is dan ook belangrijk dat instellingen als de FRDO die vanuit het oogpunt van advies of sensibilisering met duurzame ontwikkeling bezig zijn, de internationale ontwikkelingen op de voet volgen. Op die manier kunnen ze de nodige expertise verwerven en ideeën aanbrengen bij het beleidsvoorbereidend overleg. Daarom heeft het Bureau van de raad besloten om enerzijds mee te werken aan de oprichting van een Europees en internationaal netwerk van raden duurzame ontwikkeling, en anderzijds de leden en het secretariaat de mogelijkheid te bieden om deel te nemen aan internationale conferenties.

groepen: landbouw, toegang tot de markt voor niet-landbouwproducten, ontwikkeling, de Singapore-thema's (investeringen, concurrentie, handelsbelemmeringen, transparantie van openbare markten) en varia (met de problematiek van het milieu en het intellectuele eigendomsrecht).

De leden van de raad konden de activiteiten van deze werkgroepen volgen, en namen ook deel aan de briefings en debriefings van de officiële Belgische delegatie.

Informatie over de Cancun-conferentie en de WHO vindt u onder meer op de site www.wto.org.

De FRDO was traditiegetrouw ook aanwezig op de jaarlijkse bijeenkomst van het EEAC-netwerk (*European Environmental Advisory Councils*). De delegatie bestond uit professor Marie-Paule Kestemont en Jan De Smedt en Stefanie Hugelier van het Secretariaat. Het netwerk van raden duurzame ontwikkeling is binnen de EEAC actief als aparte werkgroep.

De meeting vond dit jaar plaats te Firenze, van 9 tot 11 oktober 2003. De eerste dag stelden de dertig raden die lid zijn van het netwerk hun werkzaamheden voor, en vergaderden de verschillende werkgroepen (waaronder de werkgroep "Duurzame Ontwikkeling").

De tweede dag was gewijd aan het centrale thema "*European Governance for the Environment*" en leidde tot een standpunt van de EEAC in dit domein. Tijdens de slotdag vond de jaarvergadering plaats en werden twee documenten goedgekeurd: het jaarverslag en een resolutie over de EEAC-projecten.

Meer informatie over de EEAC vindt u op zijn site : www.eeac-network.doc.

Ten slotte nam de FRDO ook deel aan COP9, de negende Conferentie van de VN over de klimaatveranderingen (*United Nations framework convention on climate change*), die plaatsvond te Milaan van 1 tot 12 december 2003. De Raad was er vertegenwoordigd door Isabelle Chaput (VBO) en Marc Depoortere (Secretariaat).

Informatie over de COP9 vindt u op de site: <http://unfccc.int/cop9/>.

De FRDO heeft zo op uitnodiging van de minister van Buitenlandse Handel zes leden afgevaardigd naar de Interministeriële conferentie van de Wereldhandelsorganisatie (WHO), die plaatsvond te Cancun (Mexico) van 10 tot 14 september 2003. De FRDO-delegatie bestond meer bepaald uit Marc Maes (11.11.11), Wendel Trio (Greenpeace), Elisabeth De Wandeler (VBO), Pino Carlino (CSC), Jo Verweken (ABVV) en Karima Saqui (secretariaat).

Doel van de Cancun-conferentie was een balans op te maken van de realisaties sinds de Doha-conferentie van november 2001, het proces bij te sturen en voor nieuwe impulsen te zorgen. De gesprekken vonden plaats in vijf werk-

Werkgroepen

De werkgroepen bereiden de adviezen van de FRDO voor. Deze groepen hebben ook een forumfunctie: ze organiseren bijvoorbeeld rondetafels en studiedagen om de discussie over duurzame ontwikkeling te bevorderen.

Alle werkgroepen zullen de volgende maanden werken aan het advies over het voorontwerp van het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling 2004-2008.

De werkgroep *duurzaamheidsstrategieën* heeft een advies afgerond over multi-level governance, dat is de verticale integratie van duurzame ontwikkeling in het Belgische beleid. In januari organiseert de werkgroep onder meer een intern seminarie over "ecological justice". De werkgroep coördineert de voorbereidingen voor het advies over het voorontwerp van het tweede Federaal plan voor duurzame ontwikkeling, en

zal daartoe interne expertenvergaderingen organiseren in januari en februari.

De werkgroep *energie en klimaat* is bezig met een advies op eigen initiatief over het mobiliteitsbeleid.

De werkgroep *internationale betrekkingen* volgt de onderhandelingen over de Doha Development Agenda van de Wereldhandelsorganisatie (WTO).

De werkgroep *productnormen* behandelt momenteel geen adviesvraag.

De werkgroep *sensibilisatie en communicatie* bereidt de viering '10 jaar FRDO' voor en actualiseert de FRDO-brochure "Duurzame ontwikkeling in de praktijk in België".

De werkgroep *wetenschappelijk onderzoek* finaliseert een advies op eigen initiatief over het participatief opmaken van een instrumentenbord voor duurzame ontwikkeling in België en bereidt in hetzelfde domein een advies voor op vraag van minister Van den Bossche (zie artikel p. 1).

Brochure symposium participatie en duurzame ontwikkeling

Op 25 maart 2003 vond een symposium plaats over "Participatie en beleid duurzame ontwikkeling: hoe publieke consultaties doeltreffender maken?", een initiatief van de FRDO en de Programmatorische Overheidsdienst Wetenschapsbeleid, in samenwerking met de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO) en de Programmatorische Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling.

De teksten van dit symposium zijn ondertussen gebundeld in een brochure, die aan alle deelnemers bezorgd werd. Doel van het symposium was tot een aantal voorstellen te komen voor de publieke consultatie over het tweede Federaal plan voor duurzame ontwikkeling. Sprekers Barry Dalal-Clayton, Catherine Blin en Lieve Goorden hadden het over de meerwaarde die een publieke consultatie en/of participatie kan bieden voor een strategie van duurzame ontwikkeling, en over de voorwaarden voor een doeltreffende organisatie ervan. Jan Verschooten en Hadelin de Beer gingen concreet in op de voorbije consultatie voor het eerste, en de geplande acties voor het tweede Federaal plan.

In de namiddag waren er werkgroepen over de spelregels van het consultatieproces, over de actoren die consultatie of participatie vorm kunnen geven en over de te volgen communicatiestrategie voor een doeltreffende consultatie/participatie.

Geïnteresseerden kunnen een exemplaar van deze brochure verkrijgen op het secretariaat van de raad. U vindt het volledige verslag ook op onze website (onder publicaties>studiedagen).

FRDO

Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling
Aduatukersstraat 71-75, 2de verdieping
B-1040 Brussel
Telefoon: +32-0-2 743 31 50
Fax: +32-0-2 743 31 59
E-mail: mail@frdo-cfdd.be
Website: <http://www.frdo-cfdd.be>

De FRDO geeft adviezen aan de Belgische federale overheid over het beleid inzake duurzame ontwikkeling. De raad organiseert ook activiteiten om het draagvlak voor duurzame ontwikkeling te vergroten.

Overname van artikelen uit *FRDO-Info* met bronvermelding is toegestaan

Gedrukt op chloorvrij gerecycleerd papier
Verantwoordelijke uitgever: Jan De Smedt

Nieuwsbrief

nu ook via

MAIL

nieuwsbrief

Een elektronische versie van de FRDO-Info was er reeds: u kunt de newsletter (zowel het recentste als oudere nummers) als pdf.file bekijken op onze site www.frdo.be. Een aantal leden vroeg ons of ze de nieuwsbrief voortaan ook in de mailbox konden krijgen in plaats van in de brievenbus, en daar gaan we graag op in. Door een elektronische verzending verbruiken we immers minder papier en inkt, en dat is een belangrijk pluspunt - zeker voor een raad duurzame ontwikkeling. We besparen ook op druk- en verzendkosten en winnen tijd: de Info zal via e-mail sneller ter bestemming zijn. Ten slotte kunnen we in een e-newsletter aanvullende informatie- en communicatiemogelijkheden bieden via "hyperlinks", waarmee de lezer kan doorklikken naar teksten op onze of andere sites, naar een mailadres, naar een inschrijvingsformulier ...

Talrijke voordelen dus, zowel voor de lezer als voor de raad. We zouden het dan ook op prijs stellen indien u in de mate van het mogelijke zou kiezen voor de elektronische versie, door deze optie op de antwoordstrook hieronder aan te kruisen of door ons (mail@frdo-cfdd.be) een mail te sturen met vermelding "e-versie Info". Leden van de raad en de werkgroepen die reeds e-mail ontvangen van de FRDO en de elektronische versie van de newsletter wensen, hoeven niets te doen - we sturen hen die automatisch op. Indien u geen e-mailadres heeft of toch nog een papieren versie van de nieuwsbrief verkiest, duidt u de tweede optie aan op de antwoordstrook. Denk eraan ons die vóór 15 februari terug te sturen indien u de nieuwsbrief wil blijven ontvangen.

De heer/mevrouw

Organisatie/bedrijf

Straat

Huisnummer/Bus

Postcode

Woonplaats.....

- Wenst voortaan de elektronische versie van de FRDO-Info te krijgen op het e-mailadres:
.....
- Wenst een papieren versie van de Info te ontvangen op bovenvermeld adres
- Wenst de Info niet langer te ontvangen.

Geografische nota's ontwikkelingssamenwerking

Geografische nota's

Een belangrijk werkinstrument voor de Belgische ontwikkelings-samenwerking zijn de strategische nota's, die het DGOS (Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking) publiceert. Er zijn drie soorten nota's: sectorale (5: landbouw, basisgezondheidszorg, onderwijs en opleiding, vredesopbouw en basisinfrastructuur), thematische (3: milieu, gelijke kansen en sociale economie) en geografische (25: één voor elk partnerland van België). Het opstellen van deze nota's door het DGOS is wettelijk vastgelegd. Diezelfde wet van 25 mei 1999 bepaalt dat de FRDO een advies uitbrengt over die verschillende nota's. Na een kaderadvies over het geheel van de sectorale en thematische nota's heeft de raad een advies gepubliceerd over elke nota afzonderlijk. Ook voor de geografische nota's is er nu een kaderadvies met een evaluatie van de onderzochte landennota's.

In het advies waardeert de raad de inspanningen van het DGOS om deze geografische nota's op te stellen. Het gaat hier immers om een doordacht en

nuttig werkinstrument. Toch vindt de raad het jammer dat sommige nota's weinig concreet zijn en dus ook weinig operationeel. De FRDO stelt voor de geografische nota's te baseren op de ontwikkelingsplannen van het partnerland, en ze om te vormen tot echte strategieën van duurzame ontwikkeling met aandacht voor de prioriteiten van het partnerland en zijn civiele samenleving. In dit verband vraagt de raad dat het DGOS de oprichting zou steunen van raden voor duurzame ontwikkeling in de partnerlanden.

Het zou eveneens nuttig zijn in de nota's de Belgische aanwezigheid in het betrokken land toe te lichten, en de relatie ervan met andere actoren in het domein van de ontwikkelingssamenwerking. Ook informatie over de Belgische acties op multilateraal vlak kan verrijkend zijn voor de geografische nota's.

Het advies over de geografische nota's is een verdeeld advies, in tegenstelling tot die over de thematische en sectorale nota's. De standpunten verschilden op twee vlakken. Ten eerste vonden som-

mige leden het niet opportuun in de toekomst desgevallend een advies op eigen initiatief uit te brengen over de algemene beleidsnota van het regeeringslid bevoegd voor ontwikkelingssamenwerking. Ten tweede vinden sommige leden het wel, andere dan weer niet de taak van de FRDO om adviezen uit te brengen over nieuwe of gewijzigde strategische nota's.

Port
betaald
door
bestemming

FRDO
Federale Raad voor
Duurzame Ontwikkeling

Aduatukersstraat 71-75
B-1040 Brussel
België